

1

तेलकट, लालसर, सुजलेला चेहरा / जाड झालेल्या कानाच्या पाळ्या.

‘त्यांचे त्रैप्रवास होते त्रैभागातील टाकुडीला त्रैभागातील एक भुजाहाता आहे’
/ एक भुजाहाता, ‘त्रैभागातील एक भुजाहाता आहे, इतरी त्रैभागातील बाबु आहे त्रैभागातील एक भुजाहाता आहे.’ (भृंग-मृग) (ग्रामपालिका द्वारा त्रैभागातील एक भुजाहाता आहे.)
.....‘त्रैभागातील एक भुजाहाता आहे’

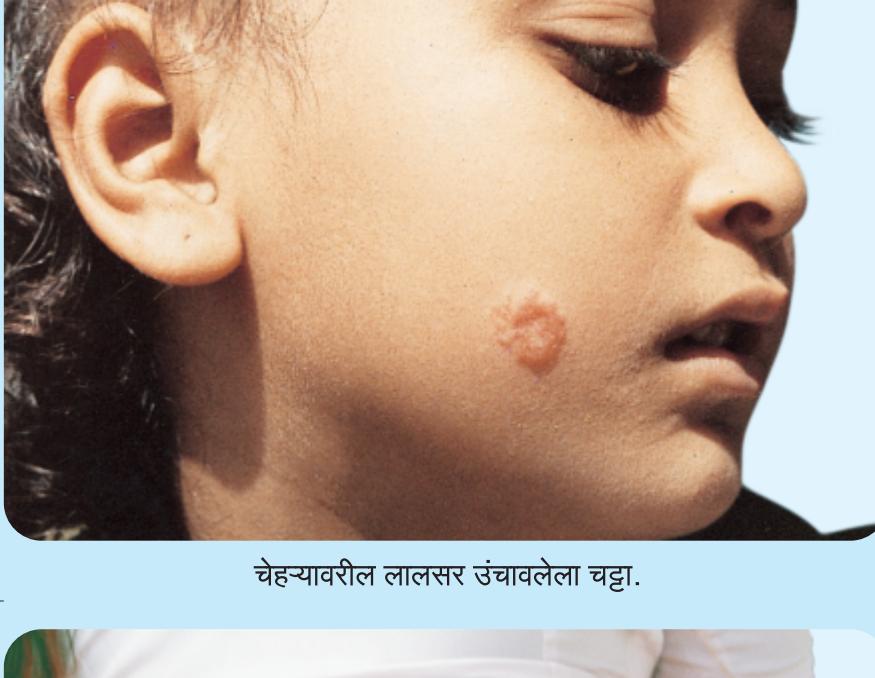

लालसर त्रैभागातील लक्षण

शरीरावरील गाठी / तेलकट, लालसर, सुजलेली त्वचा.

2

चेहर्यावरील लालसर उंचावलेला चट्टा.

पाठीवरील उंचावलेला लालसर रंगाचा चट्टा.

अंगावरील सपाट, फिककट रंगाचे चट्टे

3

सुन्न-बधिर, संवेदनाहीन हातपाय आणि चेहरा व हातापायाची शारीरिक विकृती कुष्ठरोगाचे लक्षण असू शकते.

अशा अवयवाची योग्य काळजी घेतल्यास विदूपता व विकलांगता निश्चित टाळता येते.

कुष्ठपीडित व्यक्तीची सांसर्गिकता जंतू परिक्षणानंतरच कळते, विकृती किंवा विदूपता बघून नाही.

कुष्ठरोग अनुवांशिक नाही. कुष्ठरोग कुणालाही होऊ शकते.

कुष्ठरोगाचे जंतू सूक्ष्मदर्शक यंत्राखाली लाल काड्यांसारखे दिसतात.
कुष्ठरोगाचा जंतू
(Mycobacterium Leprae)
डॉ. हॅन्सन यांनी
1873 मध्ये शोधला.

- कुष्ठरोग हा कुष्ठजंतूमुळे (मायको बॅक्टेरीयम् लेप्री) होणारा रोग आहे.
- सर्वसाधारणपणे आपल्यापैकी १८ टक्के व्यक्तींमध्ये (जनसामान्यात) कुष्ठरोगाविरुद्ध लढण्याची उत्तम नैसर्विक रोगप्रतिकार शक्ती असल्याने आपणास कुष्ठरोग होत नाही.
- कुष्ठरोगाच्या जंतूनी आपल्या शरीरात प्रवेश केल्यानंतर कुष्ठरोगाबद्दलची रोगप्रतिकार शक्ती कमी असेल तर ३ ते ५ वर्षांच्या कालावधीनंतर शरीरावर कुठेही कुष्ठरोगाची लक्षणे दिसू शकतात.
- शंभर नवीन कुष्ठरुणांपैकी फक्त १० ते १५ रोगीच सांसर्विक (रोग पसरविणारे) असतात.

कुष्ठरोगाची पुढील ① ② ③ लक्षणे तपासून घ्या.

1

सर्वसाधारण दिसणाऱ्या व्यक्तीची तेलकट, गुळगळीत, सुजलेली व लालसर त्वचा सांसर्गिक (लागट) कुष्ठरोगाचे लक्षण असू शकते.

- त्वचा तेलकट, लालसर, जाडसर / सुजलेली दिसणे, या बरोबरच कानांच्या पाळ्या जाड होणे/सुजणे, भुवयांचे केस विरळ होणे/झडणे, अंगावर गाठी येणे ही सुद्धा कुष्ठरोगाची लक्षणे असू शकतात.
- शरीराच्या बन्याच भागांवर व बन्याच संख्येने पसरलेले, संवेदनेचा अभाव कमी प्रमाणात किंवा संवेदना कायम असलेले डाग सुद्धा कुष्ठरोगाचे लक्षण असू शकते.
- सर्व सांसर्गिक रोगांपैकी कुष्ठरोग सर्वांत कमी सांसर्गिक रोग आहे.

एमडीटी औषधोपचाराखाली नसलेले सांसर्गिक कुष्ठरोगीच समाजात रोग पसरवतात.

2

बन्याच दिवसांपासूनचा त्रास न देणारा डाग/चट्टा कुष्ठरोगाचा असू शकते.

- कुष्ठरोगाची सुरुवात एक किंवा अनेक डागांनी होऊ शकते.
- शरीरावरील त्वचेच्या रंगापेक्षा फिक्कट किंवा लालसर रंगाचा, सपाट किंवा उठावदार असलेला डाग/चट्टा कुष्ठरोगाचा असू शकते.
- मोजकीच संख्या असलेल्या डागावर बन्याचदा बधिरता असते/सुन्नपणा असतो, संवेदनेचा अभाव असतो.
- हळूहळू/मंदगतीने, आकाराने वा संख्येने वाढत जाणाऱ्या, पसरणाऱ्या, बन्याच दिवसांपासूनच्या डागांकडे दुर्लक्ष करू नका.

कुष्ठरोगाच्या लवकर निवानाने व नियमित उपचाराने शारीरिक विकृती व विदूपता निश्चित टाळता येते.

3

चेतातंतू खराब झाल्यामुळे कुष्ठरोगात शारीरिक विकृती व विकलांगता येऊ शकते.

- शंभर नवीन कुष्ठरुणांपैकी फक्त १ ते ३ रुग्णांना शारीरिक विकृती व विकलांगता असू शकते.
- हातापायातील चेतातंतू खराब झाल्यास संबंधीत भागावर/अवयवावर परिणाम होतो. हाता-पायात बधिरता/सुत्रपणा, त्वचा कोरडी पडणे व स्नायू अशक्त होउन नीट कार्य करू शकत नाहीत अशी लक्षणे आढळतात.
- चेतातंतू बधित/खराब झाल्यास हातापायांना मुंग्या येणे, द्विणज्ञिण्या येणे, विरविरी येणे, स्नायुंची कमजोरी, डोळ्याची पापणी मिटाना न येणे, सुन्न-बधिर हाता-पायांना वारंवार जखमा होणे, बोटे वाकडी होणे, हात किंवा पाय लुळा पडणे अशा तक्रारी असू शकतात.

कुष्ठपीडित व्यक्तीच्या शारीरिक विकृती व विकलांगतेचा कुष्ठरोगप्रसाराशी कुठलाच संबंध नाही.

शारीरिक विकृती व विदूपता हेच कुष्ठरोगाबद्दलच्या भीतीचे व सामाजिक कलंकाचे मूळ कारण आहे. लवकर निवान व नियमित उपचाराने कुष्ठरोगामुळे येणाऱ्या विकृती टाळता येतात, त्याचप्रमाणे कुष्ठरोगाचे निर्मूलनसुद्धा सहज शक्य आहे. फक्त आपली साथ व सहभाग हवा.

बहुविध औषधोपचार (एम.डी.टी.)

प्रौढांसाठी	मुलांसाठी	गट विभागांनी	औषधोपचारापूर्वी
		एम.डी. (मल्टी बॅसिलरी): <ul style="list-style-type: none"> ६ किंवा जास्त डाग/चट्टे. एकापेक्षा जास्त मुख्य चेतातंतू बधित. त्वचा विलेपन तपासणीत कुष्ठजत आढळणे. बारा महिने औषधोपचार	
		पी.डी. (पॉसी बॅसिलरी): <ul style="list-style-type: none"> १ ते ५ डाग/चट्टे. केवळ एक मुख्य चेतातंतू बधित सहा महिने औषधोपचार	

नियमित औषधोपचाराने कुष्ठरोग पूर्णपणे बरा होतो.